

ANTIKVARISK DOKUMENTASJON

Danckert Krohns stiftelse

Kong Oscars gate 54

Innhold

1 Innledning.....	2
2 Sammendrag	4
3 Vernestatus - sentrale begreper.....	5
4 Områdets historie og områdebeskrivelse	6
5 Bygningen	7
5.1 Realia	8
5.2 Bygningshistorie	8
5.3 Bygningsbeskrivelse.....	10
5.3.1 Konstruksjon.....	11
5.3.2 Fasader	12
5.3.3 Interiør/planløsning.....	15
5.3.4 Uteområde	19
6 Verneverdier og anbefalinger.....	20
7 Kilder.....	22

1 Innledning

Historisk har offentlige byggeri ofte vært påkostet og prestisjetungt, kjennetegnet ved solide og varige materialer og høy arkitektonisk kvalitet. Tidligere privateide bygninger, også disse av svært høy kvalitet, har av ulike årsaker kommet i offentlig eie. Slik har kvalitet og historie sammen ført til at Bergen kommune nå eier en rekke bygninger med høy kulturhistorisk verdi.

Bergen kommune, ved Etat for bygg og eiendom, har satt i gang et omfattende arbeid for å få oversikt over vedlikeholdsbehovet og tilstanden på de kommunale bygningene, og iverksetter tiltak med sikte på å oppnå et alminnelig vedlikeholds nivå for alle eiendommene. For de verneverdige bygningene er dette også i tråd med nasjonale målsettinger for kulturminneforvaltningen. Et godt vedlikeholds nivå sikrer bevaringsverdier og fører samtidig til reduksjon i behovet for omfattende reparasjonstiltak. Dette betyr også at originalmaterialer og bygningsdeler i større grad kan bevares, fremfor å skiftes ut, og er derfor et godt kulturminnevern.

Våren 2015 har Byantikvaren dokumentert 32 kommunale bygninger med kulturhistorisk verdi. Bygningene har ulikt formelt vern. Dette skyldes flere forhold. De dokumenterte bygningene er likevel alle definert som verneverdige bygninger av Byantikvaren og bør forvaltes som det. Bygningene er i kategoriene barnehager, kulturbygg og administrasjonsbygg. Listen dekker ikke alle de kommunalt eide bygningene i disse kategoriene. Noen bygninger og bygningskompleks er nylig istandsatt, eller er under istandsetting, og faller derfor utenfor dette kartleggingsprosjektet. I samråd med Byantikvaren, har Etat for bygg og eiendom valgt ut bygningene med verneverdi innenfor de tre kategoriene og gitt Byantikvaren i oppdrag å lage enkle kulturhistoriske rapporter for disse. Rapportene inngår i eiendomsdatabasen for kommunale bygninger og som bakgrunnsmateriale for tilstandskartlegging av disse bygningene. Den bygg- og branntekniske tilstandskartleggingen er utført av eksterne konsulenter på oppdrag, med utgangspunkt i standard for tilstandskartlegging av verneverdige og fredete bygninger, og har gått parallelt med dokumentasjonsarbeidet. Innenfor tilgjengelig kapasitet og anledning, har Byantikvaren deltatt på en rekke av tilstandskartleggingene for å kunne bistå med informasjon og konkrete kulturminnefaglige råd vedrørende anbefaling av tiltak for brannsikring og vedlikehold.

Eiendommene representerer en bygningskatt for fellesskapet og viser hele spennet mellom internasjonale ikon og mer anonyme og tidstypiske bygninger, alle uttrykk for idealer og strømninger i sin samtid. I dokumentasjonsarbeidet Byantikvaren her har gjort for et stort antall bygninger, har det ikke vært mulig med grundige analyser eller kildesøk. Bestillingen har vært enkle rapporter som kan danne et bilde av de kulturhistoriske verdiene knyttet til den enkelte

bygningen, som et «føre var» ved planlegging og gjennomføring av tiltak. De kulturhistoriske rapportene er derfor ikke uttømmende for de enkelte bygningene, men baseres på tilgjengelige digitaliserte kilder, egne arkiver, litteratur, fagkunnskap og faglige vurderinger. Det er ikke gjort fysiske arkivøk i offentlige arkiv, og heller ikke bygningsarkeologiske undersøkelser. Det må derfor tas høyde for eventuelle feilkilder. En grundigere analyse kan være nødvendig dersom det skal gjøres mer omfattende tiltak på enkeltbygninger. Gjennom arbeidet har Byantikvaren fått god kjennskap til de enkelte bygningene. Rapportene gir noen overordnede anbefalinger og råd for hvordan de kulturhistoriske verdiene best kan ivaretas i hver enkelt bygning. Uten at konkrete tiltak er planlagt, er det likevel vanskelig å gi noe annet enn mer generelle anbefalinger basert på verneverdiene som beskrives. Vi vil derfor understreke at Byantikvaren gjerne bistår med råd når konkrete tiltak skal gjennomføres, slik at man sammen kan finne gode løsninger for både bruk, drift og vern. Vi vil i denne anledning også peke på Riksantikvarens veiledere som nyttige kilder til informasjon av mer bygningsteknisk karakter. (Se <http://www.ra.no/Veiledning>).

Følgende 32 bygninger er inkludert i dette dokumentasjonsprosjektet:

Barnehager	Administrasjonsbygg	Kulturbygg
Kalfarveien barnehage	Kommunehuset i Arna	Barnas Kulturhus
Kalmargaten barnehage	Kommunehuset i Eidsvåg	Ungdommens Hus
Nordnes bydelshus-Klosteret bhg	Kommunehuset på Nesttun	Danckert Krohn seniorsenter
Rosetårnet barnehage	Neumannsgt 1	Lysverksbygget (KODE 4)
Sletten barnehage	Strømgaten 10	Rasmus Meyers samlinger (KODE 3)
Indre Arna barnehage	Hagerupsgården	Gamle Norges Bank
Laksevåg barnehage	Gamle Brannstasjon	Latinskolen
Årstad Brannstasjon barnehage	Gamle Bergen Kretsfengsel	Schøtstuene
	Det gamle rådhus	Siljustøl
	Magistratbygningen	Troldhaugen
	Bergen rådhus	Landås hovedgård
	Manufakturhuset	
	Gamle Tinghus	

En god bruk hvor kulturminneverdiene legger premisser, er også et godt langsiktig vern av bygningene. På den annen side, vil også de kulturhistoriske verdiene i bygningene gi kvaliteter til den daglige bruken.

Rapportenes oppbygning er lik og basert på våre erfaringer med tidligere kulturhistoriske rapporter. Innledningsvis har de et sammendrag av rapporten, samt definisjon av sentrale fagbegreper. Dernext følger en kort områdebeskrivelse for å sette bygningene inn i en fysisk kontekst, før selve bygningen beskrives og settes i kulturhistorisk sammenheng. Rapportene avsluttes med en vurdering av verneverdier, faglige anbefalinger og kildeangivelser, samt eventuelt kartmateriale. Hvor omfattende de enkelte delene i rapportene er, vil avhenge av kildetilfang og betydning for forståelsen av den kulturhistoriske bygningen. En del fotomateriale er tatt med i rapportene som illustrasjoner. Vi har også et mer omfattende fotomateriale som vil gjøres tilgjengelig for Etat for bygg og eiendom.

Byantikvaren takker for oppdraget og ser frem til videre godt samarbeid i forvaltningen av disse bygningsskattene.

2 Sammendrag

Danckert Krohns stiftelses gamle hovedbygning er oppført i 1789. Med sine tre fløyer er den en fin representant for periodens enkle bergenske monumentalarkitektur i tre. Bygningens interiør er usedvanlig intakte (1965). Rominndeling og listverk er opprinnelig, hver fløy har sitt kjøkken med peisgrue, og i gangene står bileggerovner av en karakteristisk type, med skorsteiner som løper sammen og danner arkader. Bygningen ble fredet i 1927.

3 Vernestatus - sentrale begreper

Verneverdig: At en bygning er verneverdig betyr at den er verdt å verne/bevaringsverdig/verdt å ta vare på fordi det har kulturhistorisk, arkitektonisk eller en annen type verdi. At bygningen er verneverdig innebærer likevel ikke at den har en juridisk vernestatus.

Vernet: Når en bygning er vernet, har den en formell, juridisk vernestatus og kan ikke uten videre rives eller endres. En vernet bygning kan enten være regulert til spesialområde bevaring/hensynssone i en kommunal reguleringsplan eller fredet etter kulturminneloven (se dette). Noen bruker vern/vernet bare om det reguleringsmessige vernet og ikke om fredning, men "vernet" er egentlig en samlebetegnelse.

Fredet: Ordene fredet og vernet brukes ofte om hverandre, men fredet brukes oftest om – og bør forbeholdes for - kulturminner som er fredet etter kulturminnevernets egen særlov, kulturminneloven. Ordet brukes slik i dette dokumentasjonsprosjektet. Kulturminner kan være automatisk fredet i kraft av sin alder ("fornminner" fra før 1537, stående bygninger fra før 1650 samt sunkne skip og samiske kulturminner som er eldre enn 100 år). Yngre kulturminner kan vedtaksfredes av Riksantikvaren. Dette krever en høringsprosess og et vedtak. Hvis et kulturminne av nasjonal verdi er truet, kan Riksantikvaren eller fylkeskommunen gå til midlertidig fredning mens fredningssaken utarbeides.

SEFRAK: SEFRAK er et nasjonalt bygningsregister. Registeret skulle inneholde alle bygninger i Norge bygd før 1900. Mange steder er bygningene også evaluert med tanke på verneverdi. Registeret ble hovedsakelig utarbeidet mellom 1970- og 1990-tallet, men det ble aldri komplett, og noen steder pågår fremdeles registreringer. Navnet SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge, som er det organet som startet arbeidet med registreringen.

4 Områdets historie og områdebeskrivelse

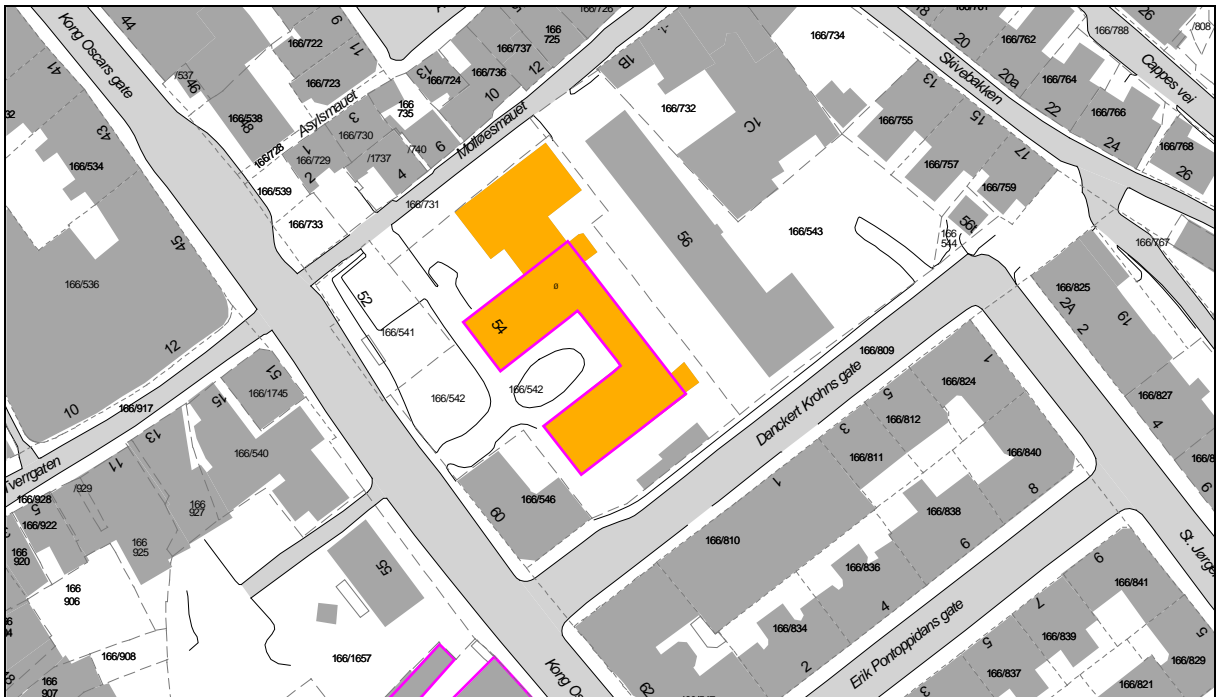
Gateløpet fra Stadsporten til Korskirken utgjør et miljø av både lokal og nasjonal verdi, preget av offentlige monumentalbygg og ærverdige sosiale institusjoner.

Figur 1: Høeghs generalkart fra 1848 viser gateløp og bebyggelse i området. Merk også hagene på baksiden av Danker Krohn. Mange av disse ble solgt eller leid bort til folk i byen (Kilde: Historiske kart, Beraen kommune).

Ut mot gaten, på sør-østsiden lå kirkegården til St. Jørgens hospital; der står nå en murgård fra 1890-årene. Tomten ble solgt av stiftelsen uten at den hadde gjort noe for å sikre de to hjørneværelsene som grenset opp mot tomten nok lys (Bergens Historiske Forening. Skrifter No. 19. AS John Griegs bogtrykkeri 1913).

5 Bygningen

5.1 Realia

Byggeår:	1789
Adresse:	Kong Oscars gate 54
Gnr./Bnr.:	166/542
Bygningsnr.:	13914648
Plan-ID:	KPA planID 60910000, ikrafttrådt: 24.04.2013 KDP Sentrum planID 15780000, ikrafttrådt: 10.12.2001
SEFRAK-ID:	1201-0126-037
Askeladden-ID:	87128-1
Vernestatus:	Vedtaksfredet i 1927 KPA: hensynssone Bevaring kulturmiljø jfr. retningslinje § 27.3.5

5.2 Bygningshistorie

Danckert Krohns stiftelse ble opprettet i 1795 av hoffagent Danckert Krohn (1726-95), en av Bergens rikeste kjøpmenn, og hans andre hustru Johanna Margaretha von der Ohe (1728-1804). Danckert Krohns stiftelse, bygningen og midlene skulle brukes til trengende eldre ektefolk, enker eller enkemenn fra borger- og embetsstanden.

1789: Byggeår for det fredete huset

1938 – nybygg i bakkant, Egill Reimers. Nybygget er oppført i mur og besto av 19 trygdeboliger.

1970 – tilbygg, velferdsbygg, Kjell H Irgens

1974 – redskapsskjul, Kjell H Irgens

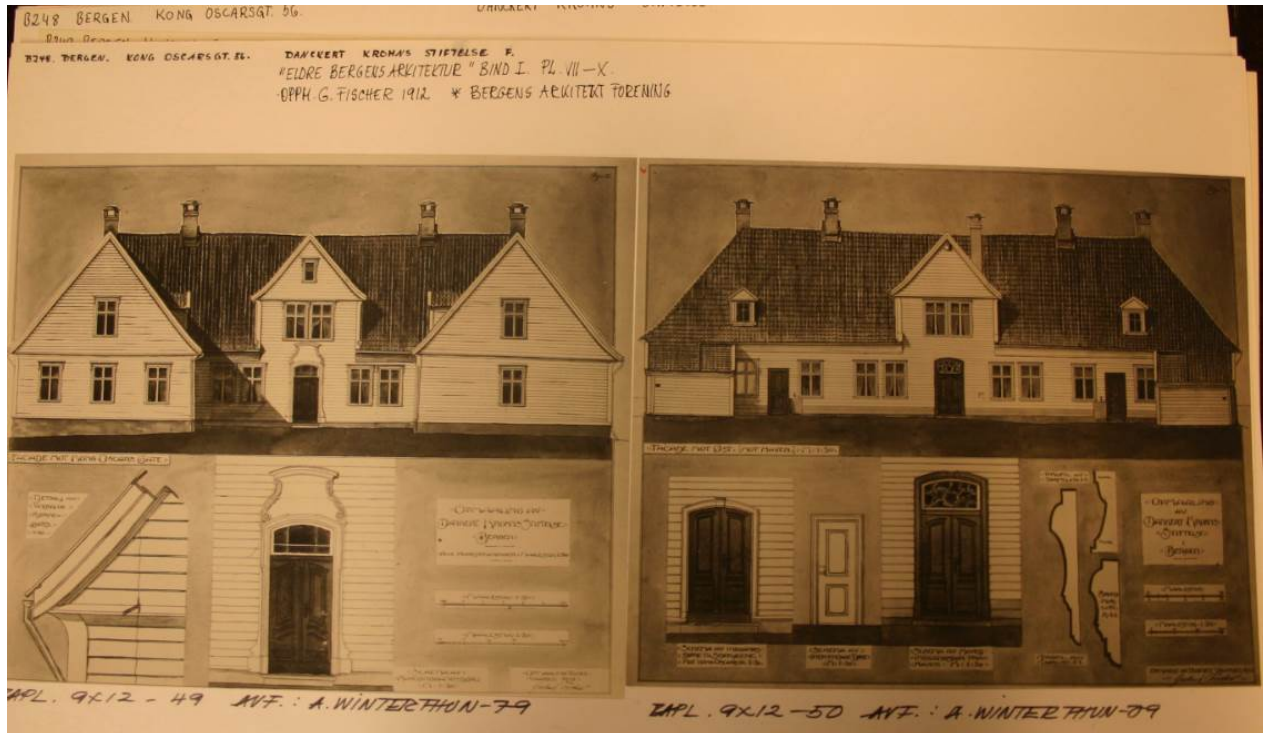

Figur 2: Hovedfasade med fløyer og forhage. Fotograf og tidspunkt er ukjent, men bildet er trolig i første halvdel av 1900-tallet (Foto: Riksantikvarens arkiv).

Danckert Krohn var en av Bergens rikeste kjøpmenn og han eide flere gårder. Han bodde dels på Lungegården og dels på Stend og Fjøsanger. I tillegg eide han og broren gårdene Landås, Haukeland, Solheim, Nordås og Sørås, Stend og Espeland med mange underbruk.

Tomten etter en mislykket salpeterfabrikk i Kong Oscars gate ble kjøpt, fabrikkbygningen ble revet og restene av murene ble brukt som gjerde langs sørsiden av hagen (Bergen Byarkiv, Bergen byleksikon). Den nyreiste bygningen til stiftelsen ble tatt i bruk i juli 1789. Det var plass til 18 personer, som alle fikk fritt hus og brenne, og 14 av dem fikk dessuten en godtgjørelse hver uke. Ikke flere enn fire av lemmene skulle være menn. Foruten hus og tomt gav Krohn en solid kapital på 26.000 riksdaler, og stiftelsen ble òg eier av det beboerne etterlot seg når de døde. Stiftelsen var administrert av en forstander, en portner og en råds-kone så til huset. Driften utover på 1800-talet fortsatte omtrent uendret, men det var ofte problem med økonomien. Stiftelsen mottok med årene en del gaver og legat, og stykker av hagen ble leid ut. På den bakre delen av tomten mot nordøst, reiste stiftelsen et hus med trygdebosteder, tegnet av Egill Reimers og tatt i bruk i 1940. Den gamle bygningen ble brukt som aldershjem frem til den i 1970 ble overdratt til Bergen kommune. Bygningen ble da restaurert og fikk et nytt tilbygg i nordvest tegnet av arkitektene Peter Andersen, Johan L. Andersen og Kjell Irgens. Det nyrehabiliterte

alderssenteret Danckert Krohn, et servicesenter for eldre med bl.a. legekontor, fotpleie, hårpleie, hvilerom, oppholds- og hobbyrom, ble innviet 3.12.1971. Arbeidet med rehabiliteringen ble belønnet med Europa Nostras diplom for vellykket restaurering 1981. I dag holder Danckert Krohn seniorsenter til i huset.

Figur 3. Oppmåling ved G. Fischer i 1912 (Kilde: Riksantikvarens arkiv).

5.3 Bygningsbeskrivelse

Danckert Krohns stiftelse er i form og dimensjoner nesten en kopi av den 20 år eldre Zander Kaaes stiftelse 100 m lenger sør i gaten. En trefløyet tømmerbygning med hvitmalt panel, en etasje, høyt saltak, og portal og ark i midtaksen. Formen ligner herregårdene og lystgårdene: et U-formet grunnplan med doble romrekker. En årsak til det kan være at bygningen ble bygget som gamlehjem for borgere, og ikke for de fattige.

Figur 4: Danckert Krohns stiftelse, inngangspartiet sett fra Kong Oscars gate (Foto: Byantikvaren 2015).

Bygget har midtarker på begge sider av huset, tomten var opprinnelig på ca 4 mål og hadde sannsynligvis hage ut mot Skivebakken. 1880-kartet viser at det var ubebyggt helt ned til nordsiden av Skivebakken.

På nordsiden av passasjen var det en privat hage som i dag er innlemmet i eiendommen. En ny bygning for stiftelsen, et langstrakt murhus i avdempet nyklassisisme, ble reist bak det gamle huset i mellomkrigstiden. I 1971 fikk det fredete huset et tilbygg på nordsiden, med fasader av slemmet tegl og pannetekt valmtak.

5.3.1 Konstruksjon

Grunnmur, naturstein uten bindemiddel (tørrmur): lav gråsteinsgrunnmur, utvendig pusset. Ytterveggene – primærkonstruksjonen er laftverk.

Takkonstruksjonen er sperretak i tre, for å få lik mønehøyde er taket på den smalere midtfløyen spesielt bratt. Takoppbygg er vanlig saltaksark, en stor midtark på hver side av midtfløyen, og åtte mindre arker, alle med utsvaiet saltak. Taket er tekket med krum, svartglasert tegl (Kilde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase).

5.3.2 Fasader

Danckert Krohns Stiftelse er en trefløyet bygning med hesteskoformet grunnplan, symmetrisk oppbygd, i en etasje med utvendig supanel. Bygget har et høyt saltak med svai, med gavler på endene av sidefløyene. Taket er tekket med svart tegl. Takflaten mot nordøst har gammel, ufalset tegl, men de på de øvrige takflatene ser ut til å være av nyere dato. Gesimsen er utformet med kraftig hulkil. Det er en stor, spissgavlet ark midt på hver side av midtfløyene, tre mindre spissgavlete arker på hver sidefløy, inn mot gårdsrommet og to tilsvarende arker på baksiden av hovedfløyen. På baksiden, ytterst på hver side, er det to lave utbygg med pulttak. Det er en monumental hovedportal i rokokko i midtaksen ut mot gårdsrommet, enklere utformete inngangsdører på hver side og på baksiden.

Figur 5: Sør- og østfasade. Fotograf og tidspunkt er ukjent (Foto: Riksantikvarens arkiv).

Smårutete krysspøstvindu av 1700-tals type, med kannelerte gerikter, som i midtfløyen også har «sluttstein», vinduene er av nyere dato.

Figur 6: Krysspostvindu med kannelerte gerikter (Foto, Byantikvaren 2015).

Øverst i midtarken og i utbyggene på baksiden er det vindu med 2x2 ruter, disse vinduene er fra 1970. Det er 3 gamle takvinduer i støpejern, to vindu med 2x3 ruter, og et vindu med 2x1 ruter.

Figur 7: Takvinduer i støpejern (Kilde: Foto, Byantikvaren 2015).

Figur 8: Fotoet viser gatedøren på midtfasaden mot Kong Oscars gate i 1957 (Kilde: Billedsamlingen, UiB, ubb-bros-0295b).

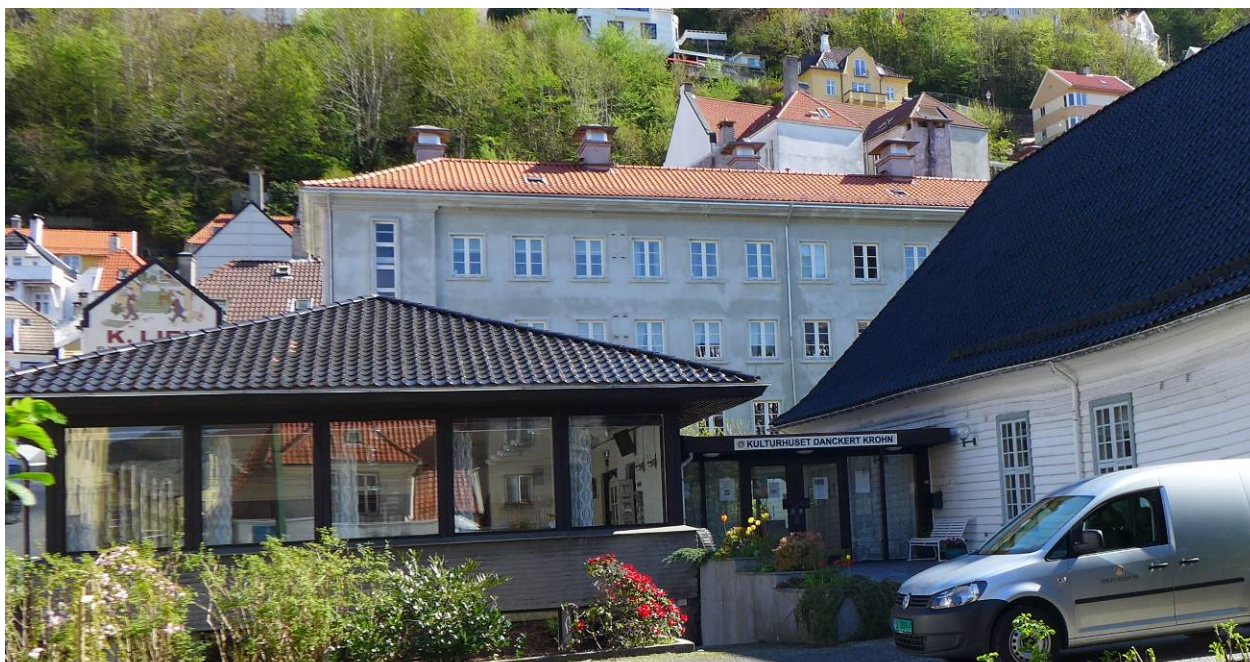
Figur 9: Dør til en av sidefløyene (Foto, Byantikvaren 2015).

Dørene er av tre. Det er 4 tofløyede fyllingsdører med preg av overgangen rokokko/louis seize, alle med låsbeslag i rik rokokko. Hoveddøren har overlys med sprosseverk av rocailler, og rikt utformet portal med høyt overstykke med skjært og malt dekor. Alle dørene er originale.

Døren på baksiden har overlys inndelt av rette sprosser. I hvert innerhjørne av gårdsplassen er det en tofløyet dør med stikkbuert overdekning. På baksiden er det to enkle fyllingsdører med senbarokt preg (Kilde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase).

Huset står på et lavt, pusset fundament, og det er flere pussete piper langs mønet. Kledningen er malt lys grå, dører, vindu og gerikter er malt i flere nyanser av blått.

På ene sideveggen er det et lavt mellombygg med glassvegger og flatt tak, som knytter huset sammen med et tilbygg fra 1971.

Figur 10: Tilbygg, mellombygg og det gamle bygget (Foto, Byantikvaren 2015).

Tilbygget har en etasje og kjeller, vegger av slemmet tegl, store vindu i et sammenhengende bånd, og valmtak med lav takvinkel, tekket med svart tegl (Kilde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase).

5.3.3 Interiør/planløsning

Grunnplanen er lite endret. Det er i hver sidefløy en midtkorridor, flankert av fire små sovekammer på hver side. Pipene på hver side av korridoren har to løp som går sammen til ett, slik at de danner karakteristiske rundbuede hvelvinger. Midtfløyen er symmetrisk bygd opp med døråpningene plassert strengt etter hverandre i samme akse gjennom flere rom, såkalt énfiladé. Midtgangen er flankert av stuer og kjøkken, en stor grue i hvert kjøkken.

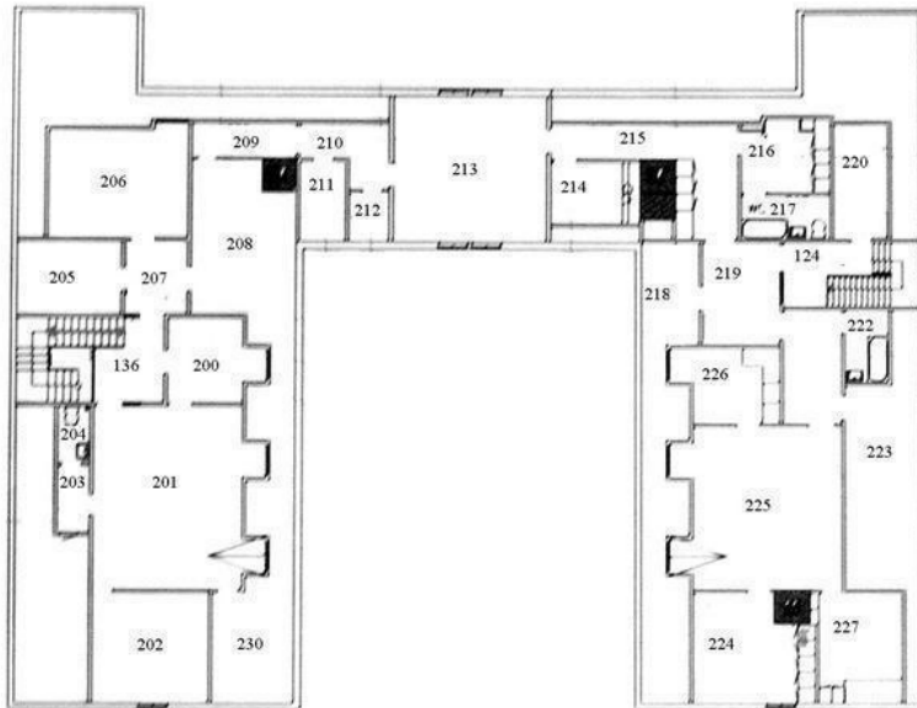
Figur 11: Oppholdsrom med peis (Foto, Byantikvaren 2015).

Gangene og kjøkkene har synlige laftevegger og bjelketak, elles nyere overflater. I midtfløyen er noen originale senbarokke dører; ellers er dørene og geriktene senbarokk-kopier fra restaureringen rundt 1970.

Figur 12: Eksempel på senbarokk dør (Foto, Byantikvaren 2015).

Det er òg noen nyere døråpninger mellom sovekamrene, og moderne kjøkken og toalett i hver ende av hovedfløyen. Hele loftsetasjen har en enkel innredning fra 1970, med en leilighet i ene sidefløyen. Mange av pipene er revet ned til loftsgulvet (Kilde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase).

Plan 2. etasje

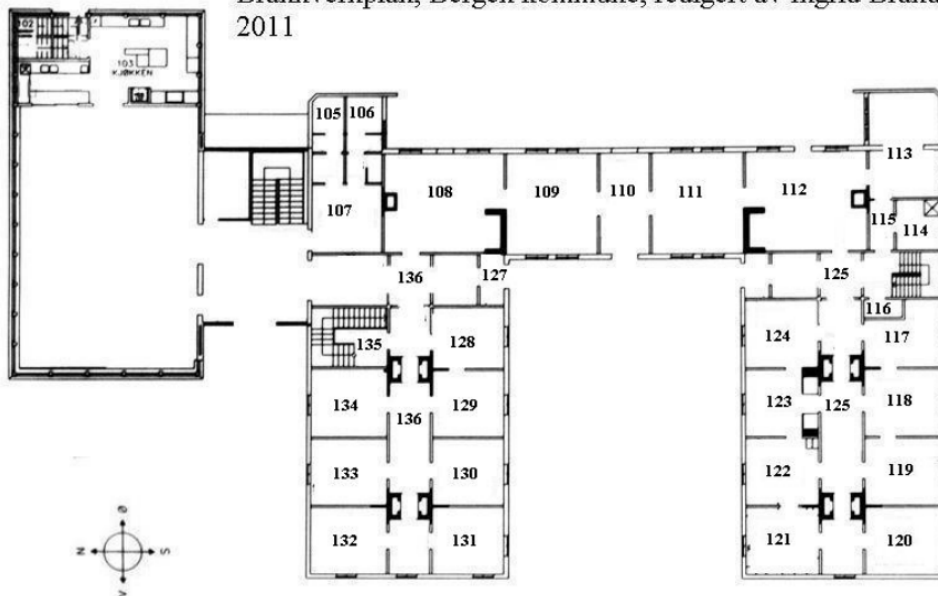
Figur 13: Plantegning, loftsetasjen, fra brannvernplan i 2011 (Kilde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase).

Som en ser av plantegningene er lite forandret, på neste side vises plantegningene på grunnplanet som ble oppmålt i 1912 og plantegningene fra 2011. Det er ytterst få endringer som har skjedd i dette tidsrommet.

Dankert Krohns stiftelse

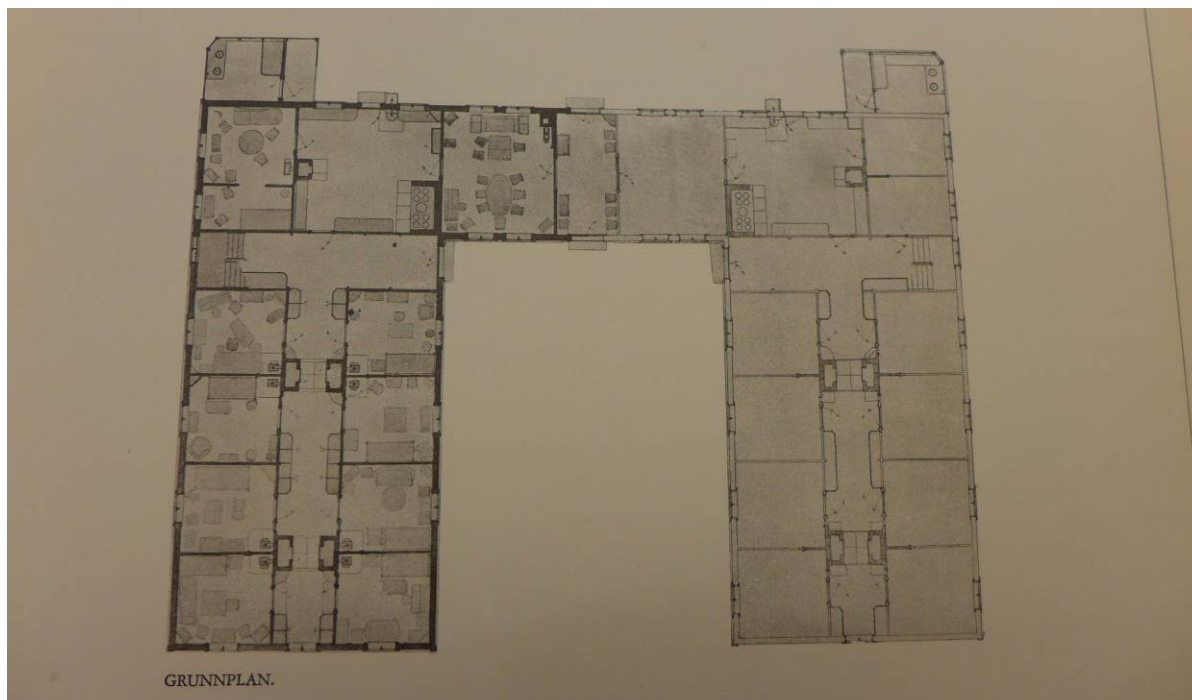
Askeladden-ID: 87128

Brannvernplan, Bergen kommune, redigert av Ingrid Brandal Olsen
2011

Plan 1. etasje

Figur 14: Plantegning, 1. etasje, fra brannvernplan i 2011 (Kilde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase).

Figur 15: Oppmåling foretatt av arkitekt Gerhard Fischer i 1912 (Kilde: Eldre Bergensarkitektur, Bergen Arkitektforening 1933, A.S John Griegs Boktrykkeri, Bergen).

Figur 16: Foto fra pasient-fløyen i første etasje (Foto: Byantikvaren 2015).

5.3.4 Uteområde

Danckert Krohns Stiftelse ligger innenfor automatisk fredet middelalderbygrunn.

Bygningen ligger på det som opprinnelig var en stor eiendom, som tidligere strakte seg opp skråningen mot Skivebakken, rammet inn av steingjerder. En 8 m bred passasje i midtaksen til huset førte ned til Kong Oscars gate.

Tomten som Danckert Krohn kjøpte var på 4200 m², i tillegg til tomten etter saltpeterfabrikken (rode 18 nr 106) kjøpte han også rode 170, en stor hagegrunn. Hagen var opprinnelig av renessansetype, delvis omgitt av hvitkalket mur. På bygningens forside en forhage med Syrin og Rhododendron. I borggården et ovalt bed med Roser, Bergenia, Rhododendron og Dicentra formosa (Kilde: Askeladden, Riksantikvarens kulturminnedatabase).

Figur 17: Rundt huset er det grusganger med felt av skiferheller (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 18: Den «spartanske» jernporten (Foto, Byantikvaren 2015).

Bygningen hadde opprinnelig en staselig treport med tavle og inskripsjon i blått og gull. Porten måtte fjernes som følge av gateregulering, og ble erstattet av en spartansk utført jernport, som i dag er et flott kulturminne (Kilde: Eldre Bergensarkitektur, Bergen Arkitektforening 1933, A.S John Griegs Boktrykkeri, Bergen).

6 Verneverdier og anbefalinger

Danckert Krohns stiftelse ligger i et av Bergens eldste gateløp (Kong Oscars gate), et område som rommer flere monumentale trehusbygninger fra 1700-tallet. St. Jørgens hospital og kirkegård og Zander Kaas stiftelse ligger like ved, også disse ærverdige sosiale institusjoner, og Danckert Krohns stiftelse har høy antikvarisk egen- og miljøverdi som del av Bergens tidlige sosialhistoriske bebyggelse i området. Den er svært representativ for denne typen bygninger, som var ganske lik i sin struktur. Bygningen reflekterer viktige samfunnshistoriske forhold på 1700-tallet, som tidlig eldreomsorg. Videre er den blant de eldste bygningene i området og viktig for historien om lokalmiljøet.

Bygningen har bevart mye av originale bygningsdetaljer og volumer. Den er en påkostet og godt bevart trebygning fra 1700-tallet, og har svært høy arkitektonisk verdi som et sjeldent eksempel på en senbarokk bygning i Bergen. Håndverksdetaljer finnes også i rokokko og Louis Seize-stil og er av høy kvalitet. Arkitekturen innehar gode estetiske og romlige kvaliteter og har arkitektonisk egenverdi. Bygningen er et viktig bidrag til lokal så vel som nasjonal arkitekturhistorie. Bygningen er fredet.

Danckert Krohns stiftelse sitt uteanlegg har også meget høy verneverdi, men inngår ikke i fredningen. Uteanlegget hadde en funksjon direkte knyttet til byggets formål, ved at beboerne arbeidet der og dyrket jorden. Den ovale plenen i borggården og smijernsgjerdet mot Kong Oscars gate har egenverdi og en viktig miljøskapende funksjon.

Anbefalinger

Bygningen skal bevares med hovedform, fasader og detaljering. Originale bygningsdetaljer, som for eksempel dører, lafteverk og gammel takstein er viktige elementer som forteller om stilhistorie og tradisjonelt håndverk, og må holdes ved like og bevares. Listen er ikke uttømmende. Ødelagte bygningsdeler skal erstattes av tilsvarende deler med hensyn til material og utførelse. Også bygningens interiør skal bevares.

Fredningen ble vedtatt allerede i 1927, og det er ingen konkrete fredningsbestemmelser knyttet til bygningen. 1970-delen er ikke omfattet av fredningen, og ikke uteområdet. Uteområdet har likevel høy verdi og hagens hovedstrukturer, murer samt jerngjerdet bør opprettholdes. Av hensyn til hovedbygningen bør tiltak også på 1970-delen vurderes nøye opp mot verneverdiene.

Fredning innebærer at det ikke er lov å gjøre inngrep utover alminnelig vedlikehold, eller det som nevnes som tillatt i fredningsbestemmelsene, uten å søke om dispensasjon fra fredningen i

henhold til §15a i Kulturminneloven. Det gjelder spesielle retningslinjer for endringer som er kommet til etter fredningstidspunktet. Søknaden skal rettes til kulturminnemyndighetene, men praksis har vært at dette gjøres i samråd med Byantikvaren for fredete kommunale eiendommer. Vi anbefaler at denne praksisen videreføres.

Bygningen ligger innenfor fredet bygrunn- Middelalderbyen Bergen (Id.:89049)¹:

Jfr. Kommuneplanens bestemmelse pkt. 27.4.3 Båndlegging etter lov om kulturminner, er det meldeplikt til Riksantikvaren, jamfør Kulturminneloven. Innenfor fredet bygrunn kreves det særskilt tillatelse fra riksantikvaren for følgende tiltak:

- Inngrep i bakken (for eksempel graving eller treplanting)
- Tiltak som kan endre grunnvannsnivået
- Tiltak som kan virke skjemmende på middelalderbygg eller automatisk fredete kulturminner
- Endringer i den middelalderske gatestruktur eller sperring av siktlinjer mot sjøen

¹ *Askeladden*, Riksantikvarens kulturminnedatabase.

7 Kilder

- Bergen kommune byggesaksarkivet (Braarkiv)
- Byantikvaren 1999, Kulturminnegrunnlag kommunedelplan Sentrum
- Eldre Bergensarkitektur, Bergen Arkitektforening 1933, A.S John Griegs Boktrykkeri, Bergen
- Riksantikvarens arkiv
- Billedsamlingen, UiB, Marcus Bergen kommune
- Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden: <https://askeladden.ra.no>
- Universitetet i Bergen, Billedsamlingen: <https://marcus.app.uib.no>
- SEFRAK
- Bygdebøker, byleksikon
- Historiske kart
- Byantikvarens Kulturminnegrunnlag
- Digitale ressurser, Bergen byleksikon,
- Billedsamlingen UIB, skråfoto, historiske flyfoto,
- Byarkivet, Statsarkivet
- Kommunedelplan for kulturminner 2010-2015. Stavanger kommune 2011.

BERGEN KOMMUNE

